

" הפייס (בוק) של הצעירה הפלסטינית - האם היא "על הפנים" ?

"The Palestinian Female "on the face (book)?"

האם הערביה ממלאת תפקיד מרכזי במשפחה, היא יולדת את ילדיה, מחנכת ומעצבת את אישיותם בשנות חייהם הראשונות, והיא זו שאחראית להקניית נורמות מוסר קפדניות לבנותיה. האם מודעת לכך ששמה הטוב של המשפחה ושמה שלה תלויים בחינוך שהיא תעניק לבנותיה, ובבחירה המוצלחת של כלותיה לעתיד, ולכן האינטרסים המשפחתיים עומדים אצלה תמיד מעל צרכי הבנות או הבנים. הלקסיקון ואוצר המילים של האם מול בתה מושאל בעיקרו מהשדה הסמנטי של כבוד ובושה, והוא כולל מערכת שלמה של ציוויים ואיסורים כדי לשמור על כבוד המשפחה.

מלחמת 1967 וכיבוש הגדה המערבית ורצועת עזה היו נקודת מפנה עבור הנשים הפלסטיניות. סביבת הכיבוש החדשה הפחיתה את הפיקוח החברתי, האוניברסיטאות שנפתחו בערים הפלסטיניות הביאו לעלייה במספר הסטודנטיות, והנשים הגבירו את מעורבותן במאבק הלאומי לצד המאבק המגדרי. הן השתתפו בהפגנות, נהרגו, נאסרו או גורשו, ונתפסו כ"נשים כל יכולות", "אימהות פוריות", "יוצרות האומה" ו"סמל הכבוד הלאומי"¹.

בשנת 1978 הוקם ועד פועל לענייני נשים שפעל בקרב הנשים בכפרים ובמחנות הפליטים. רוב הנשים בכפר ובמחנה הפליטים מילאו תפקידים מסורתיים (בישול, ניקיון וגידול ילדים). חלקן לא ידעו קרוא וכתוב, חלקן נשרו ממסגרות לימוד ולא השלימו השכלה תיכונית בשל אי יכולת כלכלית לממן את לימודיהן, מחסור בבתי ספר תיכוניים במחנות הפליטים או בשל המגבלות שהוטלו על נידותן לערים או לכפרים הסמוכים. הן היו עניות, הושאו בעל כורחן והיו מטופלות בילדים רבים שהובאו לעולם בשל אינטרסים משפחתיים (הגדלת כוחה של החמולה) ואינטרסים לאומיים (הולדת לוחמים לצורכי המהפכה והמאבק הלאומי). הן היו תלויות כלכלית בבעליהן, ואלה התנגדו ליציאתן לעבודה כדי שלא יוצר הרושם שהבעלים אינם מסוגלים לדאוג לבד לפרנסת משפחתם. הן הוגבלו בדיבורן ובתנועתן, והיו חייבות לקבל את רשות הבעל, האב או האח כדי לצאת מביתהן. הן סבלו מאלימות בתוך המשפחה על רקע הפיחות שחל בגבריות בני זוגן שלא יכלו להגן על בני משפחתם ולספק את צרכיהם הכלכליים תחת תנאי הכיבוש הישראלי. הן לא היו מודעות לזכויותיהן החוקיות בעיקר בנושא הירושה, ובדרך כלל ויתרו על חלקן בירושה לטובת אחיהן כדי להבטיח את הגנת האחים ותמיכתם בהן בעתות משבר עם הבעל ובני משפחתו. הן מילאו תפקידים בהתקוממות הלאומית אך רק כהמשך לתפקידיהן המגדריים המסורתיים (ביקור משפחות שהידיים,

¹ מירה צורף, "האחרות של האחרים – נשים מגדר ולאומיות בחברה הפלסטינית בצל האנתפאציות" בתוך עופרה בנג'ו, נשים במזרח התיכון בין מסורת לשינוי (תל אביב: מרכז משה דיין, 2004) עמ' 114; Rabab Abdulhadi, "The Palestinian Women's Autonomous Movement", *Gender & Society*, v.12, No. 6, (December 1998), p. 655; Simona Sharoni, *Gender and the Israeli-Palestinian Conflict* (New York: Syracuse University Press, 1995), P.63.

השתתפות בהלוויות השמידים, מתן מחסה למבוקשים, טיפול בפצועים והפגנות לשחרור אסירים)².

השינויים שהתחוללו לקראת סוף שנות ה-80 ובתחילת שנות ה-90 (הפסקת המימון שהועבר ממדינות המפרץ לאש"ף עקב תמיכתו במשטר העראקי שפלש לכווית, התנגשויות אלימות בהר הבית וסגירת שוק העבודה המפרצי ושוק העבודה הישראלי בפני הגברים הפלסטינים) החמירו את מצבן של הנשים הפלסטיניות שנאלצו לשאת בנטל הכלכלי, והיו חשופות לאלימות בתוך המשפחה. יחד עם זאת, מדיניות הפרסטרוריקה והגלאסנוסט של הנשיא מיכאל גורבצ'וב פתחה בפני הנשים הפלסטיניות חלון הזדמנויות להגברת שיתוף הפעולה הבינלאומי בין מכוני המחקר וארגוני הנשים הפלסטיניות ובין תנועות הנשים בעולם. הנשים ביקשו להכניס שינוי בסדרי השיח - לא עוד שיח לאומי פטריארכלי הגמוני הדוחק לשוליים את השיח המגדרי לשוויון זכויות אלא שיח לאומי ומגדרי שלובים זה בזה, המונעים אלימות נגד נשים, ומאפשרים להן לרכוש השכלה, להשתלב בשוק העבודה על כל ענפיו מגזריו ודרגיו, לממש את זכותן החוקית בענייני ירושה ולא להינשא בגיל צעיר³.
חתימת הסכם אוסלו והקמת הרשות הפלסטינית עוררה בקרב הנשים הפלסטיניות ציפייה לשינוי מעמדן החברתי, ושיתופן בעיצוב דמותה של המדינה הפלסטינית העתידית. בעיות חברתיות משפחתיות (כמו למשל אלימות נגד נשים) שנדחקו מסדר היום לטובת נושא המאבק הלאומי נגד הכיבוש החלו לעלות לדיון ציבורי⁴.

יחד עם זאת, הרשות הפלסטינית לא שינתה באופן מהותי את היחס לשיח של זכויות נשים, והן נותרו כבולות בסדרי המשטר הפטריארכלי. מדיניות חלוקת המשאבים של הרשות הפלסטינית התבססה על קשרים משפחתיים/חברתיים ושיוך מפלגתי פוליטי והאישה נותרה

² Simona Sharoni, עמי 66-65, 123-124, 128, 131, 135, 140-141, 166, 218-219.
³ צורף, 126, 132, 136, Simona Sharoni; עמי 49-52, 54, 75, Rabab Abdulhadi; עמי 659-670; Fadwa Allabadi, "Secular and Islamist Women in Palestinian Society", *European Journal of Women's Studies*, v.15 (3), (2008), p.182; Amal, Jamal, "Engendering State Building: The Women's Movement and Gender Regime in Palestine", *Middle East Journal* v.55, no.2 (spring 2001), p.266.

www.alquds.com/news/article/view/id/247010 < >, עלי סמודי, "אלעמל אלזראעי: אלמראה אלפלסטינייה כאנת ולא זאלת עמוד אלצמוד אלפלסטיני", *אלקדס*, 8 מרס 2011;
< www.alquds.com/news/article/view/id/297391 > רימה זנאדה, "וזארט אלמראה בעיזה תפתח מערצ' נתאג' את'יאני ותואצל משאוראתהא לעאם אלמראה", *אלקדס*, 27 ספטמבר 2011;
< www.alquds.com/news/article/view/id/422417 >, בריגיטה נאזילאר, שגירת הולנד ברש"פ, "במנאסבת יום אלמראה אלעאלמי- אלמראה אלפלסטינייה תחקק אנג'אזאת באהרה", *אלקדס*, 8 מרס 2013;
< www.alquds.com/news/article/view/id/42081 > ג'האד אלקואסמה, "מאתמר נסוי ידעו ללנהוצ' בואקע אלמראה פי קרא שרק אלחילי", *אלקדס*, 26 אוגוסט 2008;
< http://www.alquds.com/news/article/view/id/204238 >, עלי סמודי, גימעית אלמראה אלעאמלה פי רמאללה תחיתתם סלסלת חלקאת דראסיה חול חק אלמראה באלמיראת", *אלקדס*, 19 ספטמבר 2010;
< http://www.alquds.com/news/article/view/id/223445 >, "נציאל אלמראה תדעו אלא וציע קואנין כפילה למכאפחת אלענפ צ'ד אלמראה", *אלקדס*, 6 דצמבר 2010;
< www.alquds.com/news/article/view/id/9739 > "ביאנאת לקוא ופצאאל תשיד בנציאל נסאא פלסטין מן אלחריה ואלאסתקלאל במנאסבה יום אלמראה", *אלקדס*, 9 מרס 2008.

⁴ Amal, Jamal, עמי 260; מחמד חאגי יחיא, "אלימות נגד נשים במשפחה הפלסטינית", בתוך תמר הרמן ואפרים יער. עורכים. *המשפחה הפלסטינית* (תל אביב: מרכז תמי שטינמץ למחקרי שלום, 2004), עמי 39.

תלויה במשפחה ובזיקה הפוליטית שלה⁵. דפוסי ההתנהגות של המשפחה הפטריארכלית המציבה את הגבר במרכז שוכפלו לתוך מוסדות הרשות הפלסטינית ומנגנוני הפוליטיים, הציבוריים והביטחוניים, והנשים הוסגו אל הספירה הפרטית או הודרו לשולי הספירה הציבורית⁶. הן נדרשו להחלים את האפוטרופסים שלהן (בעל, אב או אח) על בקשה להוצאת דרכון פלסטיני, ללמוד שיעורי נהיגה רק בנוכחות גבר מלווה מבני משפחתן, ולהתמודד עם האמביוולנטיות בעמדותיו של מופתי פלסטין, שיח' עכרמה צברי, שקרא מצד אחד לאפשר לאישה ללמוד, לעבוד ולבחור את בן זוגה, ולהעניש את כל מי שפוגע בירושתה ונוהג בה אלימות, ומצד שני, עודד פוליגמיה ונישואים בגיל צעיר⁷. גם מערכת החוקים בשטחי הגדה המערבית ורצועת עזה המשלבת חוקים עות'מאניים, בריטיים, ירדניים, מצריים ופלסטיניים, מנציחה את היחסים המגדריים המסורתיים ואת המבנה הפטריארכלי של המשפחה. חוק המעמד האישי הירדני (מספר 61 משנת 1976) החל על תושבי הגדה המערבית קובע למשל, כי הגיל החוקי להשיא בנות הוא 15, החוק המצרי לזכויות המשפחה (מס' 303 משנת 1954) החל על תושבי רצועת עזה, וסעיף 4 בחוק היסוד הפלסטיני לפיו "האסלאם הוא הדת הרשמית בפלסטין והשריעה האסלאמית היא מקור ראשי לחקיקה", אינם עולים בקנה אחד עם סעיף 9 בחוק היסוד הפלסטיני הקובע, כי "הפלסטינים שווים מול החוק והמשפט, בלא הבדל גזע, מין, צבע, דת או דעה פוליטית", ועם האמנה להסרת כל צורות האפליה נגד נשים שאומצה על ידי הרשות הפלסטינית בשנת 2009⁸. פעילות פלסטיניות בארגוני הנשים שהשתייכו לתנועות 'הפתח' והחזית העממית לא נותרו אדישות למתרחש סביבן, והן ניסחו אמנה שכללה עקרונות להסדרת מעמדן השוויוני של הנשים בחקיקה. הן נאבקו לשוויון הזדמנויות בחינוך, בריאות, כלכלה ותעסוקה, ייצוג לאומי ומקומי במוסדות שלטון, הפסקת האלימות ופעילות למען שלום. הלחץ נשא פרי, והמועצה המחוקקת הפלסטינית התירה בשנת 1996 לנשים להתמודד בבחירות לגופי השלטון, ובהמשך הסכימה לשריין 20% מהמושבים במועצה המחוקקת ובמועצות המוניציפאליות לנשים⁹.

פדוא ברגותי, עורכת דין, חברה במועדון האישה הערבי הבינלאומי ובלישכת ועדות האישה לפעילות חברתית ואשתו של האסיר הפלסטיני מספר אחד מרואן ברגותי, התייחסה לייצוג הנשי הדל במערכת הפוליטית והסבירה, כי הוא נגזר מהחסמים החיצוניים (קשיי התניידות ופגיעה בתשתית עמותות הנשים על ידי הכיבוש הישראלי) והחסמים הפנימיים (אי קידום

⁵ Cheryl A. Rubenberg, *Palestinian Women* (Colorado: Lynne Rienner Publishers, 2001), pp.72;

⁶ עמי 274-275, Amal, Jamal

⁷ Fadwa Allabadi, עמי 185; <<http://www.alquds.com/news/article/view/id/9739>>, אלשיח' צברי יטאלב בחמאיה אלמראהי, אלקודס, 9 מרס 2008.

⁸ Amal, Jamal, עמי Rubenberg;274, עמי 89;

<www.dcaf.ch/.../file/Policy_Brief_Perso_Status_EN_Final.pdf>

[Center for Security Development and the Rule of Law], "Palestinian women and Personal Status Law", May 2012; <http://www.moi.gov.ps/Download/file_store/81f3e41d-3260-4e4e-81a1-8091c5518c81.pdf>

⁹ Fadwa Allabadi, עמי 188, 193

תוכניות נשים במועצות המקומיות, אי השתתפות של נשים במפלגות הפוליטיות, היעדר סדר יום נשי אחיד ותרבות של חלוקת תפקידים על פי מין). ברגותי הביעה שביעות רצון משינוי חוק הבחירות לרשויות המקומיות, שהבטיח שריון 20% מהמושבים במועצות המקומיות לטובת נשים, אך הבהירה שעדיין מדובר בנוכחות של נשים במוסדות הנותנים שירות ולא במוסדות השלטון המרכזי העוסקים בקבלת החלטות פוליטיות לאומיות. ברגותי התייחסה גם לנוכחות האינטנסיבית והנרחבת של נשות תנועת ה'פתח' במערכה הצבאית ובמערכה לקידום החינוך והרווחה בחברה הפלסטינית לעומת נוכחותן הדלה במוסדות ההנהגה של התנועה, של אש"ף ושל הרשות הפלסטינית. לטענתה, בועדה המרכזית של תנועת ה'פתח' יש חברה אחת בלבד, אנתצאר אלוזיר, ובמועצת ההפיכה של התנועה יש שש נשים חברות מתוך מאה ועשרים חברים. לדברי ברגותי, אכזבת הנשים מיחס המפלגות הפוליטיות כלפי הסוגיות הנוגעות לנשים יצרה פחות במעורבותן הפוליטית במפלגות, וגם בין אלה שכבר זכו לכהן בתפקידים במועצות המקומיות היו מי שהתפטרו אם בשל היחס השלילי והמדיר כלפיהן, ואם משום שלא הבינו מה נדרש מהן וחשו שהן עוסקות יותר בתפקידים ייצוגיים טקסיים ולא מהותיים¹⁰.

ניתוח השיח החזותי והטקסטואלי של הנשים הפלסטיניות כפי שהוא בא לידי ביטוי ברשתות החברתיות ובאתרי האינטרנט מלמד על מורכבות חייהן של הנשים הפלסטיניות מול שתי מערכות דיכוי: המערכת הלאומית והמערכת המגדרית. האישה הפלסטינית מופיעה כמי שנושאת על גבה את עולה של המסורת הפטריארכלית ונוהגיה, ובקושי רב היא מטפסת במעלה ההר כדי להשיג את זכויותיה כאישה¹¹.

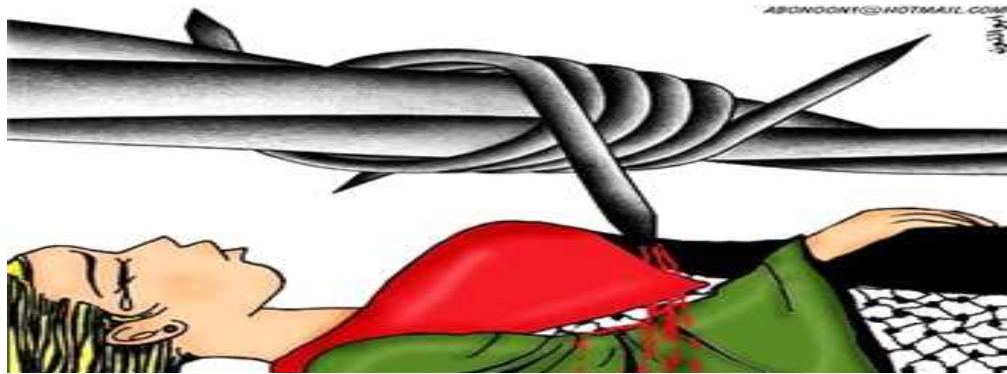

רטוריקת השחרור המגדרי של הנשים הפלסטיניות מוכפפת זה שנים רבות לרטוריקת השחרור הלאומי, והאישה הפלסטינית הפכה להיות תבנית נוף מולדתה. היא שרועה על

¹⁰ <<http://www.alquds.com/news/article/view/id/48624>>, פדוא ברגותי, אלקדס, 27 ספטמבר 2008; <<http://woneews.net/ar/index.php?act=post&id=1280>>, נהאד אלטויל, וכאלת אחיבאר אלמראה, "חואר מע פדוא אלברגותי", 30 נובמבר 2011.

¹¹ <<https://www.facebook.com/youthplc/photos>> [אלמגילס אלתשריעי אלשבאבי אלפלסטיני], צוור; <<https://www.facebook.com/AthadLjanAlmratAlflstynyit/photos>> [אתחאד לגיאן אלמראה אלפלסטיניה], צוור;

הקרקה, ידיה ושדיה מתרוממים לרגע כהרים, המשתפלים אל מישור צוארה, ואילו סנטרה, פיה ואפה מזדקרים כתלוליות עפר. כסותה מפת פלסטין, שעה צבעי הדגל, אחרם אלשריף על ראש שמחתה והיא משתוקקת למות "שהידה" למען מולדתה¹².

היא יוצרת זהות מוחלטת בין ההגנה על "אמא אדמה" (ארצ') ובין ההגנה על "האישה/המשפחה" (ערצ') ומקבילה את מי שוויתר על אדמת פלסטין, למי שוויתר על כבוד משפחתו¹³. את נכונותה להקרבת בניה על מזבח מאבק השחרור ולמען ההגנה על נשות פלסטין, היא מקבלת בשמחה ומקבילה אותה להקרבת האם המיתולוגית "אלח'נסאא" שאיבדה את ארבעת בניה במהלך הקרבות להפצת האסלאם¹⁴.

¹² <<https://ar-ar.facebook.com>>, [אלמכתב אלחרכי אלמרכזי ללמראה – פתח], צוור. (תמונה ראשונה ושנייה מימין); <<https://www.facebook.com/youthplc/photos>>, [המועצה המחוקקת הפלסטינית הצעירה], צוור; <<https://www.facebook.com/AthadLjanAlmratAlflstynyt/photos>> [אתחאד לגיאן אלמראה אלפלסטיניה], צוור (התמונה השלישית מימין); <<https://www.facebook.com/b7bk.baraa>>, Bārā'ā Şhāmāš, צוור, (תמונה רביעית מימין);

¹³ Eman Amon <<https://www.facebook.com/eman.kathem>>, צוור.

¹⁴ <<https://ar-ar.facebook.com/>>, [מגילס טאלבאת אלגיאמעה אלסלאמיה], צוור. <http://www.palwatch.org.il/main.aspx?fi=585&fld_id=635&doc_id=15891>

לצד הרטוריקה הלאומית בולט רצון עז להנכחת הרטוריקה המגדרית והצעירות הפלסטיניות מרבות להעלות לדפי הפייסבוק שלהן ייצוגים חזותיים העוסקים בסוגיות מגדריות. מקבץ אחד של ייצוגים חזותיים עוסק במערכת היחסים בין האם והבת. כרזות רבות מתארות את רצון הבת לדמות לאמה ולרצותה. "אני יפה כמו אימי", "חיוך של שביעות רצון על פניה של אימי יוצר עבורי חיים אחרים", "קחו כל דבר והשאירו לי את ליבה של אימי", "שביעות רצונה של אימי כמרפא עבורי", "אני בתה והיא המלכה שלי"¹⁵.

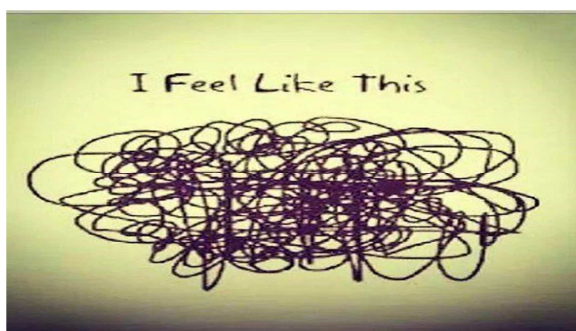
מקבץ שני, מתאר את דיכויין על ידי הגברים במשפחה ובחברה הפלסטינית. 80% מסך הכול המתאבדים (על רקע אישי ולא לאומי) בחברה הפלסטינית הן נשים. הצעירות הפלסטיניות סובלות מאי שוויון במשפחה הפטריארכאלית, אלימות פיזית ומילולית (25 מקרי רצח של נשים על רקע כבוד המשפחה בשנת 2013), היעדר מדיניות ממוסדת של הגנה, צדק ופרומה, היעדר שוויון הזדמנויות בתעסוקה ובחינוך, קשיי נגישות למוסדות השכלה, מרכזים רפואיים ומקומות עבודה (מחסומי צבא וגדר ההפרדה) ושיעור אבטלה כמעט כפול משל גברים (36.5% לעומת 23.3% נכון לרבע הראשון של שנת 2014)¹⁶.

¹⁵ <[https://www.facebook.com/profile.php?id=100008381913302Rawand Salaymeh](https://www.facebook.com/profile.php?id=100008381913302Rawand%20Salaymeh)>, צוור, (תמונה ראשונה מימין); <[https://www.facebook.com/profile.php?id=100009571410715Reem Smoom](https://www.facebook.com/profile.php?id=100009571410715Reem%20Smoom)>, צוור, (תמונה שנייה מימין); <<https://www.facebook.com/wad.basha.3>> Wād Bāṣhā, צוור, (תמונות שלישית ורביעית מימין).

¹⁶ Fadwa Allabadi, עמ' 183-184; <www.sharek.ps>, "אלשבאב ואנמאט אלמעשה", 2010 (הוסר מהאתר אך יש בידי עותק קשיח); <<http://www.alzaytouna.net/mobile/permalink/66979.html#.VLbWYWccSUK>> "אלאחצאא אלפלסטיני :

המרכז הפלסטיני ליעוץ וסיוע משפטי שנוסד בשנת 1990 פרסם דו"ח תחת הכותרת "נשים ללא שמות", ובו תיעוד מקרי רצח ומקרי "התאבדות" של נשים בשנים 2007-2010. רוב מעשי הרצח בוצעו על ידי האב, האח, הבעל או קרוב משפחה אחר לאחר שהואשמו על ידי הסביבה בכך שלא הקפידו על שמירת המוסר במשפחתם, ורוב מעשי ההתאבדות של הנשים היו תוצאה של לחץ שהופעל עליהן מצד קרובי משפחתן. היחלשות סמכות האכיפה של השלטון המרכזי, האפשרות לברוח לשטחי C ו-B, שבהם המשטרה הפלסטינית מנועה מלפעול, הנגישות לכלי נשק ותנאי החיים הקשים של חלק מהנשים (עוני, צפיפות דיור ותנאים סניטריים ירודים) החושפים אותן יותר ויותר לאלימות¹⁷.

"יום האישה הבינלאומי" הנחגג פעם בשנה, נותר ארוע סימבולי המסיר לרגע סורג אחד מחייה, אך מותיר סורגים רבים אחרים בחייה¹⁸ ואלה מוצגים כסבך אחד גדול¹⁹.

השרשרת האמורה להיענד כתכשיט לצוארון נכרכת כחבל סביב גרון כמבקשת להשתיק את זעקתן "אני בן אדם, די לאלימות"²⁰.

ארתפאע מעדל אלבטאלה פי פלסטיין, 7 מאי 2014 ;

<www.memri.org.il/cgi-webaxy/sal/sal.pl?lang=he&ID=107345_memri&act=show&dbid=articles&dataid=3603>

"פעילה פלסטינית: החוקים הנוגעים לאישה הערבית הם מתקופת האבן", 27 מרס 2014.

¹⁷ עמירה הס, "שיא ברצח נשים בגדה וברצועה מתחילת השנה", הארץ, 4 אוקטובר 2013, עמ' 1, 12

¹⁸ <<https://ar-ar.facebook.com>>, [אלמכתב אלחרכי אלמרכזי ללמראה – פתח], צוור (תמונה ראשונה מימין).

¹⁹ <<https://www.facebook.com/b7bk.baraa>> Bāřā'ā Şhāmāš, צוור ;

²⁰ <<https://www.facebook.com/wad.basha.3>> Wāäd Bāşhā, צוור, (תמונה ראשונה מימין) ;

<<https://www.facebook.com/youthplc/photos>> [אלמגילס אלתשריעי אלשבאבי אלפלסטיני] ;

<<https://www.facebook.com/AthadLjanAlmratAlflstynyit/photos>> [אתחאד לג'אן אלמראה

אלפלסטינייה] (תמונות שנייה ושלישית מימין).

הקול שנדם מוחלף בתמונות של פרפרים או בקעקוע של ציפור וכתר מלכות, כמסמנים את השאיפה לחירות וחיים חדשים של מלכה ולא משרתת²¹.

"המשרתת מתה אל תחפשו אחריה", "שום השפלה לא תשבור אותי", "הניחו לי" ו"חיים חדשים", כך הן כותבות בדפי הפייסבוק שלהן²².

מקבץ תמונות שלישי, עוסק בדפוסי המאבק שלהן להשגת שחרור מגדרי. הן מקפידות על קיום הנוהגים והנורמות המוסריות, מקבלות עליהן עולה של רעלה כמאמר הכרזה "הרעלה שלך היא הכתובת שלך" ומשננות את הקוראן. טוהר מידותיהן אמור לזכותן בכרטיס כניסה אל המרחב השמור לגברים בלבד: משמר הנשיאות הפלסטיני וקורס נהיגה²³.

²¹ Reem Smoom <<https://www.facebook.com/profile.php?id=100009571410715>>, צוור, (תמונה ראשונה מימין); Rōūā Jōūbā <<https://www.facebook.com/profile.php?id=100001751575903>>, צוור, (תמונה שנייה מימין); Eman Amon <<https://www.facebook.com/eman.kathemEman>>, צוור, (תמונה שלישית מימין) <<https://www.facebook.com/profile.php?id=100009571410715>>, Reem Smoom, צוור, (תמונה ראשונה מימין); Heno Turany <<https://www.facebook.com/heno.turany>>, צוור, (תמונה שנייה מימין); <<https://www.facebook.com/wad.basha.3Wāād Bāṣḥā>>, צוור, (תמונות שלישית ורביעית מימין) <<https://www.facebook.com/>>, [ג'מעית אלשאבאת אלמסלמאת – קטאע ע'יזה], צוור, (תמונה ראשונה מימין); <<https://ar-ar.facebook.com/>>, [מג'ילס טאלבאת אלג'אמעה אלסלאמיה], צוור, (תמונה שנייה מימין); ג'יקי חורי, "לוחמות קומנדו פלסטיניות מתיצבות לשירות הנשיא", הארץ, 8 אפריל 2014, עמ' 8 (תמונה שלישית מימין);

הן אוחזות במצלמה כדי לתעד את העוולות שהן חוות מידי הגבר הפלסטיני והגבר הישראלי, וכדי להפוך את עצמן מבלתי נראות לנראות. אך המצלמה ממשיכה לתעד את נוכחותן בשיח הלאומי את ניפקדותן מהשיח המגדרי²⁴.

הן אוחזות בקלע ובסכין, ומצטרפות אל הילדים שנטלו את רסן המאבק לידיהם. הן מבקשות לחדול להיות עול ומוצר פגום והן רוצות לעורר כבוד כלפיהן מצד המשפחה והחברה. הן מבקשות למחוק את הבושה שהמיטו עליהן הגברים הפלסטיניים שאינם מקיימים עוד את הבטחותיהם והן מבקשות להיפצע מהכובש הישראלי ולנקום את מותם של קרובי משפחה שנהרגו בעימותים עימו²⁵.

24

<https://www.facebook.com/media/set/?set=a.332781590165358.1073741825.298046710305513&ty=pe=1> > "מסאבקות בלוזתי פלסטיניה", צוור, (תמונה ראשונה מימין); <https://www.facebook.com/profile.php?id=100008381913302> Rawand Salaymeh <>, צוור, (תמונות שנייה ושלישית מימין)

25 <https://www.facebook.com/heno.turany> < Heno Turany, צוור, (תמונה ראשונה מימין); <https://www.facebook.com/profile.php?id=100001751575903> Rõüä Jõübä <>, צוור, (תמונות שנייה ושלישית).

ניתוח פרופיל הנשים הפלסטיניות שהיו מעורבות בפעילות הטרור בין השנים 2000-2007 מלמד, כי רובן היו ילידות שנות ה-80, בגילאי 15-23, התגוררו בגדה המערבית, ושולחו על ידי תנועת ה'פתח' או התנט'ים לביצוע פעולות טרור. המניע העיקרי למעורבותן היה אישי-משפחתי (רצון לנקות את שמן על רקע כבוד המשפחה, נקמה על מאסר או מות בן משפחה קרוב במאבק הצבאי, סכסוכים משפחתיים עם האב/האח ויאוש מהחיים)²⁶. לעומת זאת, ילידות שנות ה-90 וה-2000 משלחות היום את עצמן לפיגועי טרור (דקירה) והן אינן ממתונות לגברים הפלסטינים. הגברים החברים בתנט'ים ובתנועת ה'פתח' מחוייבים לתיאום הביטחוני עם ישראל, ונזהרים שלא להיות מעורבים בפעילות טרור, העלולה לשמוט מהם את שלטונם בגדה המערבית לטובת תנועת החמאס ואת הלגיטימציה שלהם בקהילייה הבינלאומית.

התבוננות בקריקטורה, שבה נראים חמושים פלסטינים יורים באוויר ושולחים את "גיבורות פלסטין" לדקור יהודים במקומם²⁷, והתבוננות בקמפיין התעמולתי שהושק בטוויטר וביוטיוב תחת הכותרת #وينك_عنها "היכן אתה הגבר האמור להגן על האישה?"²⁸ מעוררות את השאלה האם הסיסמא "אף קול לא יגבר על קולך, בת החורין", משקפת מציאות חדשה של מאבק שחרור מגדרי עצמאי או שמא מדובר בסיסמא שתמשיך לרחף כתפאורה ותלווה את הנשים חזרה אל הספרה הביתית כפי שקרה בהתקוממויות הקודמות. העובדה שגופים ציבוריים ותקשורתיים הפועלים בחסות ממשלת החמאס בעזה ובחסות קטר הם העומדים מאחורי הקריקטורה והקמפיין מצביעה על כך שגופה של האישה וכבודה נותרו שדה קרב מטפאורי שבו חוסה הפוליטיקה של הבושה והכבוד הגברי. הגברים של תנועת החמאס מאשימים את הגברים של תנועת ה'פתח' בתיאום הביטחוני עם ישראל ובהפקרת חייהן של

²⁶ <www.shabak.gov.il> [פורטל הטרור, סקירות שב"כ], "מעורבות נשים פלסטיניות בטרור: ספטמבר 2000- ספטמבר 2007.

²⁷ <https://www.facebook.com/palinfo> [אלמרכז אלפלסטיני ללאעלאם], צוור.

²⁸

<https://twitter.com/hashtag/%D9%88%D9%8A%D9%86%D9%83_%D8%B9%D9%86%D9%87%D8%A

7?src=rela#> [وينك_عنها]

הבנות הפלסטיניות. הגברים של תנועת ה'פתח' מאשימים את הגברים של החמאס בעידוד מלחמת אחים ובפגיעה בדימויו ההומאני של העם הפלסטיני. הגברים הפלסטינים משתי התנועות מגנים את האחים הגברים הערבים והמוסלמים שתדמה נפלה עליהם, בהפקירם את האחיות הפלסטיניות. ולצד אלה גם אלה, התגייסו ובאו הגברים הקטרים, ובאמצעות ערוץ אלג'זירה שבבעלותם הם משווקים את הקמפיין²⁹, כדי להשיב את רסן המאבק לידי הגברים הפלסטינים, לאחדם מול ישראל ולאצלה להיכנס לתהליך מדיני שהם יהיו שושבינו.

נראה, אפוא, כי הגברים הפלסטינים לא יוכלו להרשות לנשים הפלסטיניות להמשיך ולקעקע את מעמד הגמוני בשיח הלאומי ובשיח המגדרי, והנשים מצידן, תישארנה תלויות בברכת הדרך ובסיוע של הגברים "הגיבורים" להוצאת פעולות טרור. הסדר הפטריארכלי יישמר, והנשים הפלסטיניות ימשיכו להיות האישה של...הבת של...האמא של... או האחיות של.... ובעיקר זו שרחמה הופקעה מהשיח המגדרי לטובת השיח הלאומי.

"הרגנו את מיטב הבנים שלך".... "רחמה של בת החורין מלאה בגברים מחברון"

"שחרור הילד ושחרור האישה" מעולו של הסדר הפטריארכלי המדיר והמשתק "הם תנאי יסוד לשחרור האדם בחברה הערבית ושחרור החברה כולה"³⁰, ורק אם תינתן לאישה

²⁹ <<https://www.youtube.com/watch?v=3pvzUKJDjUM>>

³⁰ השאם, שראבי, מקדמאת לדראסאת אלמגיתמע אלערבי (בירות: אלאחליה ללנשר ואלתוזיע, 1981), עמ', 99.

ההזדמנות להוביל מבפנים שינוי חברתי ותרבותי, תוכל החברה הניאו-פטריארכלית לעבור מודרניזציה אמיתית³¹. נראה, כי דברי נפוליאון בונפרטה "היד המזיזה את העריסה היא היד המניעה את העולם" ודברי נאמק כמאל, איש העות'מאנים הצעירים "אם אנו מונעים מעצמנו את כישרונותיה ושירותיה של מחצית מהאוכלוסייה (הנשים), כיצד אנו יכולים לקוות להדביק את העולם המערבי? חברתנו היא כמו גוף אנושי הסובל משיתוק בצידו האחד" מבהירים היטב את חשיבות השינוי במעמדה של האישה הפלסטינית כתנאי לשינוי מהותי במצבה של החברה הערבית הפלסטינית³².

³¹ ; השאם, שראבי, אלנט'אם אלאבוי ואשכאליה תחילת אלמג'תמע אלערבי (אוקספורד : דאר נשר ג'אמעט אקספורד, 1992), עמ' 174

³² שראבי, מקדמאת, עמ' 88, 90.